

تبیین و بررسی برهان علامه طباطبایی در ارجاع نظریه

«تشکیک در وجود» به نظریه «وحدت شخصی وجود»

حسین کلباسی اشتری، استاد گروه فلسفه دانشگاه علامه طباطبایی
مهدی ساعتچی*، دانشجوی دکتری کلام اسلامی، دانشگاه شهید مطهری

چکیده

نظریه وحدت شخصی وجود، اساس هستی‌شناسی عرفانی است، از اینرو گروهی از محققین اهل عرفان در مقام تبیین و دفاع از عقیده خویش به اثبات برهانی این نظریه اقدام نموده‌اند. حکیم و عارف معاصر، علامه طباطبایی نیز در آثار خود به اقامه براهینی در اثبات این مدعا پرداخته است. از جمله این براهین، برهانی است که در آن از طریق واکاوی برهان حکمای متأله مبنی بر وحدت سنخی وجود و تشکیکی بودن آن، مدعای عرفا مبنی بر وحدت شخصی وجود به اثبات رسیده است. این برهان از حیث روش استدلال و همچنین پرداختن به فروع و نتایج گوناگون مطلب، بویژه روشن ساختن نسبت میان نظریه عارف و نظریه حکیم، بدیع و قابل توجه است. مقاله حاضر پس از تقریر هر یک از دو نظریه، به تبیین و تحلیل برهان مذکور پرداخته و برخی از نتایج متفرع بر آن را مورد بررسی قرار میدهد.

مقدمه

فیلسوف پرآوازه ایرانی صدرالدین محمد شیرازی ملقب به صدرالمتألهین (م ۱۰۵۰ق) در اواخر مرحله ششم از کتاب گرانسنگ اسفار اربعه که به مباحث «علت و معلول» اختصاص دارد، طی فصولی مطلبی را به اثبات میرساند که بگفته خود او، بواسطه آن مطلب، فلسفه را تکمیل و حکمت را متمم نموده است! آن مطلب مهم همانا پذیرش نظریه وحدت شخصی وجود است که پیش از وی از جانب محققین اهل عرفان، در تبیین توحید حق تعالی و نسبت میان خدا و جهان ارائه شده بود. براساس این نظریه، وجود حقیقی از آن شخص حق تعالی است و آنچه غیر و ماسوی فرض میشود، در حقیقت حظی از وجود ندارد و به وجود مجازی موجود است و اساساً چیزی جز ظهور آن وجود واحد شخصی نیست.

گرچه راهی که صدرالمتألهین در اثبات این مدعا

(نویسنده مسئول) Email: m.saatchi85@gmail.com *

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده با عنوان «مراتب توحید و فنا، با تأکید بر مقام ذات از دیدگاه علامه طباطبایی» میباشد.

تاریخ دریافت: ۹۳/۵/۵ تاریخ تأیید: ۹۳/۶/۱۶

۱. ملاصدرا، الحکمة المتعالیه فی الأسفار العقلیه الأربعة،

ج ۲، ص ۳۱۳.

کلیدواژگان:

وحدت وجود	تشکیک وجود
وحدت شخصی	وحدت سنخی
تشان	ظهور